

ЛЕКСІЧНАЯ АМАНІМІЯ Ў СЕЛЬСКАГАСПАДАРЧАЙ ТЭРМІНАЛОГІІ

Як вядома, тэрміналагічная лексіка не існуе ізалявана ад агульналітаратурнай мовы, а з'яўляецца яе часткай. Таму, натуральна, у тэрміналогіі назіраюцца тыя ж лексіка-семантычныя працэсы: мнагазначнасць, аманімія, сінанімія і антанімія. Спынімся падрабязней на аналізе аманімічных тэрмінаў сельскагаспадарчай галіны вытворчасці.

Аманімія – гучавое супадзенне дзвюх ці болей моўных адзінак, семантычна не звязаных паміж сабою [1, 17]. Узнікненне аманіміі ў любой галіновай тэрміналогіі, у тым ліку і сельскагаспадарчай, звязана з разыходжаннем семантычных сувязей паміж значэннямі полісемічнага слова. Маюцца на ўвазе тыя выпадкі, калі адна і тая ж тэрмінаадзінка ўжываецца ў розных галіновых тэрмінасістэмах, што ўяўляе сабой міжнавуковую тэрміналагічную аманімію. Напрыклад, музычны тэрмін *арфа* мае амонім у сельскагаспадарчай тэрміналогіі:

*Арфа*¹, -ы; Р мн. -аў; ж. Шчыпковы музычны інструмент у выглядзе вялікай трохвугольнай рамы з нацягнутымі на ёй струнамі.

*Арфа*², -ы; Р мн. -аў; ж. Сельскагаспадарчая машына для ачысткі зерня пасля малацьбы ад мякіны і смецця [2, Т. 1, 268].

У некаторых выпадках сельскагаспадарчы тэрмін супадае па гучанні з аналагічнай лексэмай у агульнаўжывальнай мове:

*Грачанік*¹, -а, м. Небяспечны шкоднік зерневых культур; хлебны жук.

*Грачанік*², -а, м. Блін з грэцкай мукі.

*Дзятва*¹, -ы, ж., зб. Лічынкі пчол, чарва; маладыя пчолы.

*Дзятва*², -ы, ж., зб. Разм. Дзеці (у 1 знач.).

Пазбегнуць аманіміі ў такіх выпадках можна, замяніўшы сельскагаспадарчы тэрмін сінанімічным: *грачанік* = *хлебны жук*, *дзятва* = *чарва*.

Некаторыя сельскагаспадарчыя тэрміны, аманімічныя ў адносінах да агульнаўжывальнага слова, не зафіксаваныя ў “Тлумачальным слоўніку беларускай мовы” (ТСБМ), але іх можна знайсці ў галіновых даведніках. Напрыклад, “Слоўнік-даведнік

«Палляра» (М., 1955) тэрмін клуб трактуе як «стан сям'і ў перыяд змовага спакою, калі пад уздзеяннем нізкай тэмпературы пчолы ў пнядзе скучваюцца ў больш ці менш шчыльную масу» [145]. У той жа час ТСБМ змяшчае наступныя значэнні слова клуб:

Клуб¹, -а, м. 1. Арганізацыя, якая аб'ядноўвае людзей ў адзін сацыяльнай групы для сумеснага адпачынку, забаў і пад.
2. Грамадская арганізацыя, якая аб'ядноўвае спартсменаў або членаў спарту.

2. Культурна-асветная ўстанова ў СССР, задачай якой з'яўляецца палітычная і вытворчая асвета працоўных, павышэнне іх культурнага ўзроўню, арганізацыя адпачынку і пад.

3. Будынак, памяшканне такіх арганізацый, устаноў.

Клуб², -а, м. Лятучая шарападобная маса пылу, дыму, пары і пад.

Клуб³, -а, м. Знешні бок верхняй часткі бядра [2, Т.2, 701].

У адзінкавых выпадках у сельскагаспадарчай тэрміналогіі сустракаюцца лексемы, аманімічныя ў межах дадзенай тэрмінасістэмы, напрыклад:

Завод¹, -а, М-дзе, м. 1. Прамысловае прадпрыемства, звычайна буйнае.

2. Спецыялізаваная гаспадарка па развядзенню пародных коней.

Завод² ...

Завод³, -у, М-дзе, м. Асобая, адборная парода свойскай жывёлы [2, Т.2, 290].

Аналізуючы найменні сельскагаспадарчай тэрмінасістэмы, усам нялёгка вызначыць, наколькі разышліся семантычныя значэнні слоў, каб кваліфікаваць іх як амонімы або мнагазначныя. Укладальнікі ТСБМ імкнуцца размежаваць адзізначныя словы і амонімы ў слоўнікавых артыкулах (гэта адбываецца тых найменняў, якія трактуюцца і як мнагазначныя, і як амонімы):

Загон¹, -а, м. 1. Паласа, участак ворнай зямлі, поля.

2. Агароджанае пад адкрытым небам месца для жывёлы.

Загон², -а і -у, м. 1.-у. Дзеянне паводле дзеясл. заганыць – гнаць (у 1 знач.).

2.-а. Ланцуг загоншчыкаў на паляванні [2, Т.2, 302].

Рэмонт¹, -у, М-нце, м. Ліквідацыя пашкоджанняў, паломак

Рамонт², -у, М-нце, м. Спец. 1. Папаўненне табуна аб статка маладняком.

2. Ліквідацыя зрэджанасці пасеваў, прысад насеннем, саджанцамі і пад. [2, Т.4, 636].

Усе вышэйшыя прыведзеныя прыклады дазваляюць канстатаваць, што наяўнасць аманіміі ў сельскагаспадарчай лексіцы абумоўлена тымі ж прычынамі, што і ў агульнаўжывальнай мове. Аманімія ў тэрміналогіі не выклікае двухсэнсоўнасці, бо застрахована ад яе кантэкстам.

Літаратура

1. Сцяцко П. У., Гуліцкі М. Ф., Антанюк Л. А. Слоўнік лінгвістычных тэрмінаў / Пад. рэд. М. В. Бірылы, П. У. Сцяцко. – Мінск: Вышэйшая школа, 1990.

2. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: У 5 т. / Ін-мовазнаўства імя Я. Коласа АН БССР; Пад агульн. рэд. К.К. Атраховіча – Мінск, 1977-1984.